

# Lära och utvecklas tillsammans!

## Studiematerial

**LTG –Läsning på talets grund inom sfi**

**Birgitta Mörkeberg  
Carin Reimer**

Kompetensutveckling för sfi-lärare  
Lärarhögskolan i Stockholm  
Myndigheten för skolutveckling  
[www.lhs.se/ruc/sfi](http://www.lhs.se/ruc/sfi)

**2006**

# LTG –läsning på talets grund inom sfi

**Birgitta Mörkeberg och Carin Reimer**

Vi har erfarenhet av att ha arbetat med LTG-metoden i grundskolan. Utan överdrift kan vi säga att mötet med LTG har haft stor och avgörande betydelse för vår syn på läsning och skrivning. Vi menar att LTG inte bara är en metod utan ett synsätt. Det var därför naturligt att vi tog med oss metoden och utvecklade och anpassade den när vi började arbeta med vuxna invandrare inom sfi. Här vill vi visa hur man konkret kan arbeta utifrån detta synsätt framför allt vid alfabetisering men även hur man inom övriga sfi kan utnyttja delar av den.

## **Ulrika Leimar och LTG**

Varför kunde en liten pojke med lätthet läsa det svåra ordet ”astronaut” medan han hade stora svårigheter att läsa ordet ”väv” i läseboken? Detta var en av de frågor som Ulrika Leimar ställde sig när hon hade iakttagit barns väg till läsning och deras reaktioner på traditionell läsundervisning. Frågeställningarna och reflektionerna fick Ulrika Leimar att så småningom utarbeta en helt ny läsinlärningsmetod, LTG-metoden. När hon 1974 gav ut boken *LTG - Läsning på talets grund* hade hon arbetat som lågstadielärare i många år och även varit engagerad i lärarutbildningen i Göteborg.

För att återvända till pojken som läste ordet ”astronaut”, så menade Ulrika Leimar att han kunde läsa det ordet därför att han hade själva begreppet, medan ordet väv inte ingick i hans ordförråd (och kanske inte heller i hans begreppsvärld). För att få texter med begrepp och ord som barnen kände till utgick Ulrika Leimar från det talade språket. Den text som man tillsammans skapade i gruppen blev det viktigaste arbetsmaterialet och utifrån dessa texter skapade hon en rad övningar där barnen fick upptäcka och undersöka språket. Ulrika Leimar funderade också över nackdelarna med den strikt programmerade bokstavs-/ljudinläringen som läslärorna använde. Hon utvecklade en metod där man kan individualisera bokstavs-inläringen. Läsundervisningen där de första läs- och skrivövningarna begränsades till ord som MOS, OS, EK, ROS, RIS, RAS uppfattades av barnen som tämligen meningslöst manipulerande med bokstäver och tenderade att bara bli en tråkig lästeknisk övning. Ulrika Leimar menade att läsa är att förstå och att läsningen ska vara meningsfull. Viktigt är också att hennes läsinlärningsmetod ger rika möjligheter till individualisering så att varje individ får utveckla sitt språk och sin läsning i sin egen takt.

## **LTG-metoden vid alfabetisering**

De fem faserna vid den metodiska gången i LTG

- 1 Samtalsfasen
- 2 Dikteringsfasen
- 3 Laborationsfasen
- 4 Återläsningsfasen
- 5 Efterbehandlingsfasen

## **1 Samtalsfasen och vikten av förförståelse**

### **KORS SINTID**

Kan du läsa ovanstående? Kan du förstå det? Det kan vara svårt att förstå för de flesta. För att läsa och förstå det behöver man känna till lite om kor och vad som händer när kornas mjölk sinar. Har vi kunskap om detta får vi rätt associationer till dessa ord och kan då lätt förstå rubriken KORS SINTID. Det vi lärt oss har vi med oss när vi läser och det är dessa erfarenheter och kunskaper som hjälper oss att förstå en text. Utan förförståelse kan vi inte förstå vad vi läser.

LTG-metoden bygger på detta. Kursdeltagarnas egna erfarenheter uttryckt med det aktiva ordförråd gruppen just då har ger det stoff, s.k. LTG-texter, som de får arbeta med vid läsinläringen. Texterna får vi fram genom att samtala med deltagarna om det som intresserar och engagerar dem. Gruppens nivå, vad gäller talspråket, är det enda som begränsar. Man kan samtala om vad som hänt, om tankar, om känslor, om en gemensam upplevelse t ex ett studiebesök. Gruppen som helhet har ett större ordförråd än flertalet enskilda individer. En viktig princip är att deltagarna först muntligt måste behärska de fraser och ord som man använder i läs- och skrivinläringen. Detta ska inte tolkas som att man aldrig kan använda ord som deltagarna inte behärskar muntligt i skrivna texter, men antalet sådana ord bör begränsas.

## **2 Dikteringsfasen - Hur man skriver en LTG-text**

Dikteringsfasen ska helst ske i direkt anslutning till samtalsfasen. Om den kommer senare krävs repetition av det man talat om. Kursdeltagarna sitter så att alla kan se när läraren skriver på blädderblocket. Deltagarna samtalar med varandra och med läraren och diskuterar sig fram till en mening som alla är överens om. De deltagare som har ett större ordförråd delar med sig av det. Läraren stöttar med ord och strukturer som saknas. Kursdeltagarna ser på och ljudar tillsammans med läraren då meningen skrivs på blädderblocket. I detta ögonblick upplever deltagarna mycket konkret hur tal blir skrift. Innan meningen skrivs och även efter, är det viktigt att meningen uttalas med en naturlig intonation. När texten är färdig läser läraren hela texten med rätt intonation och därefter läses den gemensamt. Men ”en gång är ingen gång” och här brukar vi passa på att ha uttalsövning på hela texten eller delar av texten.

Förutsättningarna för att de flesta ska förstå, och dessutom kunna uttala texten är goda eftersom de varit med om att skapa den och vi har pratat om något som alla känner till. Dock har många år som sfi-lärare lärt oss att vara vaksamma och inte utgå från att något är inlärt förrän vi ser att deltagaren själv aktivt använder ord och uttryck från texten. Har skolan tillgång till modersmåls lärare så går hon/han förstås igenom texten med kursdeltagarna, översätter och förklarar alla oklarheter på modersmålet.

LTG-text skapad av nybörjare i alfabetiseringsgrupp

Hur kommer du till skolan?

Jag går, sa Ali.

Jag åker buss, sa Bibi.

Jag åker bil, sa Fatme.

Vi cyklar, sa Emina och Birgitta.

figur 1

För fler exempel på LTG texter på olika nivåer, [se i slutet av dokumentet](#).

### 3 Laborationsfasen

Läraren förbereder detta moment genom att tänka igenom vad som ska tränas, beroende på vilken nivå gruppen och de enskilda individerna befinner sig, och vilka moment som passar till texten. Läraren klipper remsor med meningar, ord, bokstäver eller ändelser som ska tränas.

Jag                      Ali

buss                    och

Jag åker buss, sa Bibi.

Övningen börjar med att läraren läser den på blädderblocket skrivna texten medan hon pekar längs raderna. Därefter pekar en deltagare, medan de övriga med hjälp av läraren läser texten i kör. Alla känner till texten, den handlar om något som vi har talat om. Några läser verkligen texten, andra läser utantill eller hänger bara med. Alla elever lär sig att känna igen ord, de läser ordbilder och de får en upplevelse av att de faktiskt kan läsa. Sedan delar läraren ut de förberedda remsorna med bokstäver, ord eller hela meningar på. Här kan man som lärare individualisera och dela ut uppgifter efter var och ens förmåga. Eleverna får nu leta upp sina meningar, ord eller bokstäver på blädderblocket.

Här följer fler exempel på hur man kan laborera med en text.

- Hur många rader finns det i texten?
- Vad står det på första/andra/sista raden?
- Hur många meningar finns det?
- Hur många punkter finns det?
- Var finns det frågetecknen och vad betyder det?
- Vilket är det första/sista/ordet i texten?
- Vilken är den första/sista meningen i texten?
- Vilket ljud kommer först, sist, och i mitten av ett utvalt ord?

- Var finns det egna namnet?
- Observera stora bokstäver i namn. Jämför med små bokstäver.
- Arbeta med ordbilder för vanliga ord t.ex. jag, vi, och.
- Dela långa ord i stavelser.
- Läraren gör remsor med meningar från texten. Deltagarna klipper sönder meningarna i ord och lägger samman dem igen, i rätt ordning.

#### 4 Återläsningsfasen

Om man inte har återläsningsfasen i direkt anslutning till laborationsfasen är det bra att inleda arbetspasset med ett repeterande samtal om texten. Sedan får deltagarna ett eget papper med texten på. Läraren läser högt med rätt intonation. Här kan man passa på att ha ännu en uttalsövning på hela eller delar av texten. Därefter arbetar alla individuellt eller parvis. I detta moment har man stor nytta av att kursdeltagarna är inskolade på att arbeta individuellt efter ett arbetschema som läraren skrivit på tavlan. I början, innan deltagarna kan läsa, kan arbetschemat bestå av symboler som eleverna förstår. Nyttan med ett arbetschema är att läraren får tid att läsa texten med var och en, medan de andra deltagarna har arbetsuppgifter, så att de inte behöver sitta och vänta sysslösa.

Deltagarna återläser texten tillsammans med läraren. Några läser texten självständigt medan andra får mer eller mindre hjälp av läraren, som pekar och läser tillsammans med deltagaren. Läraren stryker under ord på kursdeltagarnas papper och det är dessa ord som deltagarna senare själva ska arbeta med. Här sker individualisering då typen av ord som stryks under varierar högst avsevärt. De som inte behärskar annat än avläsningstekniskt mycket enkla ord (eller bara sitt namn) får dessa understrukna. Vissa studerande kan läsa texten nästan obehindrat och läraren stryker då under ord som är en utmaning för dessa studerande, t.ex. ljudstridigt stavade ord.

#### 5 Efterbehandlingsfasen

Omedelbart efter återläsningsfasen börjar kursdeltagarna arbeta med ”sina” ord. De understrukna orden i texten ska skrivas på ett kort, för att läggas i alfabetisk ordning i varje elevs ordsamlingslåda, om man har sådana lådor. Annars skriver deltagarna orden flera gånger i sina skrivböcker. Därefter kan man t.ex. låta deltagarna bilda meningar med utgångspunkt från orden eller skriva ord i en lucktext.

#### Kontinuerligt arbete vid alfabetisering

När man använder LTG-metoden som läsinlärningsmetod analyserar man det talade språket och gör hela tiden jämförelser mellan det talade och det skrivna språket. Då är *talspråksanalys* och *laboration* (se ovan) viktiga övningsmoment. Både talspråksanalys och laborationen görs med de dikterade LTG-texterna. Båda momenten utförs kontinuerligt under hela inlärningsgången, med successivt ökad svårighetsgrad.

Så här kan man träna deltagarna att analysera det talade språket:

Efter att läraren flera gånger uttalat en kort mening eller ett kort ord från texten, uppmanas deltagarna att

- repetera ordet/meningen
- lyssna hur många ord som finns i meningen

- lyssna vilket ord som kommer först/sist i meningen
- lyssna hur många ljud det finns i ordet
- lyssna om ett givet ljud finns i början /i mitten/i slutet av ordet

LTG-metoden är uppbyggd kring alfabetet. Deltagarna ska se de 28 tecknen som byggstenar i språket. Den alfabetiska ordningen har kursdeltagarna på ett väggalfabet, i sina eventuella ordsamlingslådor och i sina skrivböcker. I skrivböckerna får deltagarna skriva in bokstäverna efterhand som de lär sig dem, både versaler och gemener. Detta sker i egen takt, några lär sig flera bokstäver i veckan medan andra har en långsammare inläringstakt. När vissa centrala orienteringsbegrepp har behandlats och deltagarna börjar förstå bokstavstecknens funktion kan man systematiskt och med traditionella övningar träna skrivningen av bokstavstecken. Det gäller ju att deltagarna ska få ett rörelseminne av bokstavsformerna. Dessa första övningar kan göras med hela gruppen på en gång. För att ge kursdeltagarna stöd för den fortsatta individuella bokstavs-inläringen, använder vi textade bokstäver inlagda i plastfickor. Dessa plastfickor finns upphängda på väggen under väggalfabetet. Skrivriktningen anges med pilar på bokstaven och här kan deltagaren, med vattenlöslig penna, eller med fingret, träna på bokstavens form. Kontinuerligt under hela läsinläringsgången sker regelbundna bokstavskontroller för att se att deltagarna behärskar de bokstäver de arbetat med, både visuellt och auditivt.

Speciellt i början, när flertalet deltagarna inte kan läsa, är det till stor hjälp för dem om läraren spelar in de nya texterna på kassetband. Deltagarna lär sig att i klassrummet själva kopiera över texter från originalbandet till sitt eget band. Det blir sen en hemuppgift för deltagarna att lyssna på bandet och repetera.

Om modersmållärare finns på skolan är det givetvis till stor och ovärderlig hjälp, både för läraren och för deltagaren, speciellt i början när många nya begrepp och en för deltagarna ny arbetsform presenteras. Om det inte finns tillgång till modersmållärare kan det bli aktuellt att ta in tolkar.

## **LTG inom övrig sfi**

Ovan har vi beskrivit hur vi använder LTG-metoden inom alfabetisering. Det finns också möjlighet att använda metoden, eller delar av den, på stadier inom sfi där det inte handlar om läsinläring. Man kan säga att vi arbetar LTG –inspirerat. Om man har en nybörjargrupp är det ganska naturligt att skapa texter utifrån samtalet, men vi använder oss även av metoden efter nybörjarstadiet.

I **samtalsfasen** är tillvägagångssättet detsamma som beskrivits tidigare men man kan givetvis föra samtal på en mer abstrakt nivå.

**Dikteringsfasen** ser däremot annorlunda ut eftersom deltagarna är läskunniga och skolvana. Lämpligt är nu att skriva på whiteboardtavlan så att man under arbetets gång kan sudda och ändra. När nedskrivningen sker brukar vi endast ljuda långa eller svåra ord. Med grupper som kan mer svenska och kanske känner till en del grammatiska begrepp kan vi ibland låta dikteringen få några laborativa inslag. När någon säger en ofullständig mening kan man göra ett streck för varje ord i satsen och låta deltagarna gissa vilka ord som ska skrivas. Om de föreslår felaktiga böjningsformer eller tempus kan man tillsammans i gruppen resonera sig fram till det rätta innan man skriver meningen. Viktigt är dock att detta inte får ta överhand. Huvudsyftet ska alltid vara att skapa en funktionell gemensam text. När texten är nerskriven

så läses hela texten högt och det är dags att titta på helheten. Man kan t ex resonera om textens disposition och styckeindelning, göra meningar längre eller kortare och ändra namn till personliga pronomen eller tvärtom. Det är förvånande hur långt gruppen kan komma med gemensamma ansträngningar. Till slut är vi nöjda med texten och den läses högt igen med rätt prosodi. Vanligt är att läraren läser först och deltagarna läser efter i kör. Sedan skriver alla av texten och läraren eller någon av deltagarna skriver den på dator.

Vid nästa tillfälle när det är dags för den gemensamma **laborationen** använder vi oss av OH-kopia av texten. Det kan då gå ut på att t ex träna uttal, studera verbformer, ordföljd, böjningsformer eller stavning. Deltagarna får en kopia av texten.

Den följande **efterbehandlingen** kan ske i smågrupper, i par eller individuellt och lämpligt är då att använda sig av ett arbetsschema. Arbetet kan gå ut på att lägga orden från ituklippta meningar i rätt ordning, infoga passande adjektiv, skriva om texten i annat tempus eller i en lucktext byta ut ord och skapa en lite tokig text. Övningarna i dessa två faser är i sig inte unika, men det speciella är att läraren hela tiden utgår ifrån LTG-texten och gruppens förutsättningar och behov och skräddarsyr övningarna. Det viktigaste är att man hela tiden arbetar med ord och begrepp som är kända för deltagarna.

När man arbetar med läskunniga ser **återläsningsfasen** naturligtvis annorlunda ut. Vi brukar låta detta moment ingå som en uppgift i arbetsschemat och de studerande brukar läsa texten två och två. Vi försöker också låta varje deltagare läsa individuellt med läraren även om det inte blir med varje text. Vi stryker också här under ord och uttryck som deltagaren ska arbeta vidare med. Även duktiga läsare brukar uppskatta och ha nytta av denna individuella hjälp.

Det är naturligt att högre upp i kurserna införa andra typer av texter, t ex tidningstexter, faktatexter och skönlitteratur. Vi använder oss bara i liten utsträckning av LTG-texter på D-kursen i studieväg 3 eftersom det tar så lång tid att skapa så långa och avancerade texter som deltagarna behöver.

### Varför LTG inom sfi?

- Det är en språkutvecklande metod.
- Det är ett elevaktivt arbetssätt.
- Det är ett utmärkt sätt att skapa texter och arbetsmaterial som passar gruppen både när det gäller innehåll och nivå.
- Man utgår hela tiden ifrån deltagarna och tar till vara deras erfarenheter och kunskaper.
- Muntlig kommunikation genomsyrar metoden.
- Genom det repetitiva i metoden befasts ny kunskap.
- Metoden främjar deltagarnas ansvarstagande för den egna inläringen.
- Man förenar individualisering, samverkan och fasta rutiner
- Deltagarna blir synliga och lär känna varandra.
- Det är ett stimulerande och roligt arbetssätt för kursdeltagarna och för läraren.

### Litteraturtips

Leimar U (1974) *LTG – Läsning på talets grund*, Liber Läromedel

Leimar U (1976) *Arbeta med LTG 1*, Liber Läromedel

Leimar U (1977) *Arbeta med LTG 2*, Liber läromedel

(Dessa böcker är tyvärr slut på förlaget men finns på bibliotek och på lågstadielärares hyllor.)

Smith F (2000) *Läsning* Liber AB

Kuyumcu E (1993) *Läs och skrivinläring för vuxna i andraspråksperspektiv*, *Lärbok 3*, Natur och Kultur

Kuyumcu E (1993) *Om tanke, kognition och uttryckssätt hos illitterata*, *Lärbok 2*, Natur och Kultur

Birgitta Mörkeberg och Carin Reimer, båda sfi-lärare på Komvux Södervärn i Malmö.

**Här visar vi exempel på LTG texter vi har använt. Vi har angett på vilken nivå de är skrivna och ibland kommenterat ytterligare.**

Min bostad

Jag heter Ishah.

Jag bor på Rosengård.

Jag bor i lägenhet.

Jag bor på sjätte våningen.

Det finns hiss.

Min lägenhet är på 80 kvm.

Jag har tre rum och kök.

Jag har ingen vind.

Jag har källare.

**Jag betalar 4 482 kr i hyra.**

(nivå A- inom temat bostaden skrev vi texter om alla deltagarnas bostäder)



## *På pausen*

Asha drack choklad och åt en kaka. Riyadh gick ut och rökte. Fatme satt i korridoren. Nifa satt i klassrummet och virkade. Hon har ont i foten. Suha, Mariam och Majida fikade och pratade arabiska. Fidaa fikade och åt en bulle med ost. Birgitta drack vatten och åt ett äpple. Hon pratade i telefon.

(nivå A- en tidig text)

## **Vi tycker om olika saker**

Jag tycker om min man, sa Fatme.

Jag tycker om choklad, sa Ali.

Jag tycker om mina barn, sa Marian.

Jag tycker om godis, sa Kadhem.

Jag tycker om solen, sa Carin.

Jag tycker om fisk, sa Mariam.

Jag tycker om skolan, sa Amina.

Jag tycker om bananer, sa Mohamed.

Jag tycker om allting, sa Li.

Jag tycker om våren, sa Amira.

(nivå A)

### **Vad är du bra på?**

Ishah är bra på att städa.

Haydar är bra på att servera. Han jobbade på restaurang i Turkiet.

Ming är bra på att laga mat.

Mariam är också bra på att laga mat.

Hoda är bra på att klippa hår.

Majida är bra på att sy. Hon lärde sig sy i Libanon.

Suha är bra på att sjunga arabiska sånger.

Birgitta är bra på att rita.

(nivå A-B)

### **Bananen**

Den är gul. Den är avlång och böjd.

Den växer inte i Sverige. Den behöver värme och mycket vatten. Den växer t ex i Libanon, Taiwan och Mexico.

Den smakar sött.

Den är full av vitaminer.

Den är nyttig.

Man kan göra milkshake med banan, honung och mjölk.

Man kan göra fruktsallad med banan och andra frukter.

(nivå B )

## **Detta tycker vi om den svenska grundskolan**

### **Det är bra**

- att lärarna är snälla och duktiga.
- att barnen lär sig laga mat.
- att de har träslöjd och textilslöjd.
- att de har gymnastik.
- att de åker på utflykt.
- att läraren inte slår barnen.
- att invandrabarn får hjälp av hemspråklärare.
- att invandrabarn får studera extra svenska.
- att barnen får bra mat.
- med utvecklingssamtal.

### **Det är dåligt**

- att barnen bråkar och slåss.
- att barn röker på pausen.
- att barn mobbar varandra

(nivå B-C, inom temat grundskolan)

## **Ebbas hus**

Vi var på studiebesök i Ebbas hus. Det är Malmös minsta museum. En kvinna som heter Kerstin visade oss och berättade allt som gäller detta huset. Huset ligger på Snapperupsgatan och det är ett väldigt litet hus.

Ebbas familj flyttade dit 1910, när hon var 6 år. Hon hade en lillebror. Ebba gick i skolan i 6 år. Efter det tillät hennes föräldrar inte att hon fortsatte i skolan. Hennes föräldrar sa att hon måste jobba. Hon gjorde hattar och hon studerade lite matematik och engelska samtidigt. Hon fortsatte att jobba och efter några år flyttade hon hemifrån och bodde ensam. Hon bodde i Lund och i Helsingborg.

Sen blev Ebbas pappa Olof sjuk och Ebba flyttade tillbaka till sina föräldrar. Ebba hjälpte mamman att sköta honom. Efter några år dog pappan. När Ebba var 60 år dog hennes mamma och Ebba blev ensam. När hon var 82 år kunde hon inte klara sig själv. Hon flyttade till ett sjukhem. Hon skrev i sitt testamente att Malmö Museum skulle få hennes hus och alla hennes saker. Hon dog 1984 när hon var 86 år.

När vi gick in i huset stod alla sakerna kvar. Vi tyckte sakerna var söta för att alla saker var små. Vi såg gamla möbler och lampor. Vi såg också foto på hennes familj. Vi såg ett gammalt kök med en gammal spis. Det fanns inte badrum och kylskåp. Hennes pappa gjorde en speciell dörr. Det var en god idé.

Det var mycket roligt. När vi gick in i huset var det nästan som om vi gick bakåt i tiden. Vi såg hur människor levde förr i tiden. De levde ett hårt liv.

(nivå C)